1.4.1. İçtihat ve İçtihadın Konusu

Bütün şeri hükümler içtihada konu olamaz. İçtihat, sadece hakkında kesin hüküm bulunmayan bazı meselelerde söz konusu olur.

Mânâya ve hükme delaleti kesin olan, kendisiyle şeri bir hükmün açıkça anlaşıldığı ve başka türlü anlaşılmasına imkân olmayan delillere, *sübutu ve delaleti kati deliller* adı verilir. Sübutu ve delaleti kat'î olan nasların belirlediği hükümlerde içtihat yapılamaz.[5] Örneğin;

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ ...﴾

"Ey iman edenler oruç size farz kılındı..."[6] ayeti, mânâya delaletinin açık olması ve Kur'an-ı Kerim ayeti olması nedeniyle sübutu ve delaleti kati bir delildir. Çünkü Kur'an-ı Kerim, bütün ayetleriyle Allah'tan geldiği şekliyle korunmuş sabit bir kitaptır.[7] Yani sübutu katidir. Ayet, kendisinden başka bir anlam çıkarılamayacak açıklıkta ve kesinlikte Ramazan orucunun farz kılındığını ifade etmektedir. Dolayısıyla bu konu içtihada kapalıdır.

Dolaylı şekilde hüküm bildiren, yorum ve izaha muhtaç olan ayet ve mütevatir hadisler ise sübut bakımından kat'i, delalet bakımından ise zanni delillerdir. Bu tür naslar, içtihada açıktır. Farklı ihtimaller sebebiyle değişik görüşler ortaya çıkabilmektedir. Kurban Bayramı'nda, kurban kesme hükmü örnek olarak verilebilir. Kurban ibadeti ile ilgili ayetlerin[8] delaletinin zan ifade etmesi nedeniyle kurban kesmek, Hanefi mezhebine göre vacip, diğer mezheplere göre ise sünnet sayılmıştır.

"Ey inananlar! Hayat verecek şeylere sizi çağırdığı zaman Allah ve Resulüne uyun..."
(Enfal suresi, 24.ayet)

Tek kişiden rivayet edilen ahad haberler ve meşhur hadisler sübut bakımından zanni delillerdir. Bu türden rivayetler, sübut bakımından kesin değildir. Nikâhta velinin izni ile ilgili hadisler buna örnektir. Her mezhep, bu tür hadisleri kendi fıkıh usulü çerçevesinde değerlendirmiş ve kullanmıştır.

5 H. Yunus Apaydın, "İçtihat", TDV İslam Ansiklopedisi, C 21, s. 435.
6 Bakara suresi, 183. ayet.
7 bk. Hicr suresi, 9. ayet.
8 bk. Hac suresi, 28-36. ayetler; Kevser suresi, 2. ayet.

TARTIŞALIM

Resulullah (s.a.v.) bir hadis-i şerifinde şöyle buyurmuştur:

« اِذَا حَكَمَ الْحَاكِمُ فَاجْتَهَدَ ثُمَّ اَصَابَ فَلَهُ اَجْرَانِ وَاِذَا حَكَمَ فَاجْتَهَدَ ثُمَّ اَخْطَأَ فَلَهُ اَجْرٌ »

"Hâkim (Müçtehit) içtihadıyla hüküm verir ve isabet ederse kendisine iki ecir, hata ederse bir ecir vardır."

(Buhârî, İ'tisâm, 13, 21; Müslim, Akdiye, 15)

Bir müçtehit hatalı hüküm verirse niçin sevap kazanmaktadır? Arkadaşlarınızla tartışınız.

Sübut ve delalet yönünden kati nasların belirlediği hükümlere *teabbüdi hükümler* denir. Bunlar içtihada kapalıdır. Çünkü bu hükümlerin insanlara olan faydası *(maslahat)* sabittir. Bu maslahatlar, zaman ve mekâna göre değişmez. İbadetler, had cezaları, haramlar helaller, miras hükümleri buna örnek olarak zikredilebilir. Mesela; domuz eti, kan, Allah'tan başkası adına kesilmiş veya usulüne uygun kesilmemiş murdar hayvan *(meyte)* etlerinin yenmesi haramdır.[9] Bu hükümler değişmez.

İçtihat ile elde edilmiş hükümler, Kur'an ve sünnetin açık hükümlerine asla aykırı olamaz. İçtihat, haramları helal, helalleri haram kılamaz.

Müçtehit için öncelik dinin temel kaynakları olan Kur'an ve sünneti bilmektir.

9 bk. Bakara suresi, 173. ayet; Mâide suresi, 3. ayet.